

Mellékletek:

Alsódabas polgári iskolája

Településünk népoktatásának történetében önálló fejezet illeti meg a huszadik század két világháborúja között közel egy évtizedig működő alsódabasi nyilvánosjogú magánpolgári fiú- és leányiskolát.

A polgári iskoláról, mint oktatási intézményről először a kiegyezést követően elfogadott 1868-as népoktatási törvény rendelkezett. Az új iskolatípus négyosztályos formája a századforduló után terjedt el és vált népszerűvé, azzal a célkitűzéssel, hogy vallásos, erkölcsös, nemzeti szellemű, gyakorlati irányú általános műveltséget adjon, s a gyakorlati életre neveljen. A négyéves képzési idejű polgáriba az elemi népiskola négy osztályának sikeres befejezése után iratkozhattak be a tanulók. Elvégzése az alacsonyabb képzettséget igénylő tisztviselői, ipari, kereskedői pályák betöltésére adott lehetőséget, a továbbtanulóknak pedig a negyedik polgári iskolai osztály elvégzése után lehetőségük volt a gimnázium ötödik osztályába való átlépésre – különbözeti vizsgák letétele után.

Az alsódabasi intézmény az 1932-1933-as tanévben kezdte meg oktatótevékenységét, mely az 1940-1941-es tanévvel zárult. Működése óta - történelmi léptékekkel mérve - még nem telt el nagy idő, mégis keveset tudunk róla, kifejezetten fehér folt helytörténetünkben. Históriajának felgöngyölítésére a legjobb esélye a „Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből” című, 1975-ben kiadott kötet szerzőinek volt, hiszen akkor még szép számmal éltek egykori diákok a ma már nem pótolható, közvetlenül megélt személyes élményeikkel, tapasztalataikkal, dokumentumaikkal és tárgyi emlékeikkel. Ennek ellenére az I. kötet „Községi iskolák helyzete” alfejezetében mindössze a következő néhány mondatot olvashatjuk: „Alsódabason 1932-ben magán polgári iskola felállítását tervezték, a gyóniak az építés költségeihez csak abban az esetben járultak volna hozzá, ha az iskolát Gyónra helyezik. Végül 1939-ben 100 pengőt felajánlanak a célra. A csekély összeg felemelése iránti kérelemre a képviselőtestület javaslattal válaszol: emeljék fel a véleményük szerint úgyszólván alacsony tandíjakat.” A II. kötetben még kevesebb, már csak egyetlen mondat jutott ennek a témának: „A felszabadulás előtt polgári iskola a négy község közül csak Alsódabason volt.”

Ebben a helyzetben szerencsés körülménynek mondható, hogy az Országos Széchényi Könyvtár állományában az iskola értesítőinek többsége megtalálható, a hiányt az 1933-1934-es és az 1940-1941-es tanévek képezik.

Az értesítők alapján megállapítható, hogy az iskola végig Alsódabas székhellyel működött. A képzés konkrét helyszínét, épületét, az intézmény indításának kezdeményezőit, fenntartóit nem jelölik az összefoglalók. E tekintetben irányadónak tekinthető dr. Szecskó Károly (1939-2020) történész 1987. évi visszaemlékezése egykori oktatójára, az egri Tanárképző Főiskola Magyar Irodalomtörténeti Tanszékét vezető Berzy András (1907-1972) főiskolai tanárra, ugyanis a szerző megállapítása szerint írásának főszereplője: „1930-ban szerzett magyar és történelem szakos tanári oklevelet. Mivel anyagi támogatója nem volt, főiskolás éve alatt magántanulók tanításából tartotta fenn magát. A diploma átvétele után több mint két évig állás nélkül volt, s a fővárosban alkalmi munkákból tengődött. 1932 őszén néhány társával Alsódabason polgári magániskolát alapított, ahol 1932. szeptember 1-jétől 1936. november 10-ig tanított.” Azaz voltaképpen még a nagy gazdasági világválság időszakában, s annak kényszerítő körülményeivel, az induló tanári kar összefogásából született az intézmény, jelentős mecénás és támogatás nélkül, a tandíj bevételekre alapozva a működést. Jól egészíti ezt az információt Czagányi László 2010-es írása, mely szerint: „Az első öt évben Alsódabason különféle magánépületekben találtak neki helyet.” Egy 1937. évi iskolai csoportkép hátoldali feljegyzése arra utal, hogy kezdetben a mai Szent István úti „mostani posta mögött”, majd „utána Róth Ferenc féle házban” zajlott az oktatás.

A működés kereteit az adott időszakban az 1927. évi XII. törvénycikk szabályozta. Az induláshoz, az első év működéséhez a vallás és közoktatási miniszter 39.306/1933. számú rendeletével adta meg a nyilvánossági jogot. A beíratások 1932. szeptember 6-án és 7-én történtek, a tanévnyitóra 9-én, az első tanítási napra 10-én került sor. A beíratkozás feltételei: a betöltött 9. életév és az elemi iskola IV. osztályának sikeres elvégzése. A beíratási díj 11 pengő 60 fillérbe került. Az éves tandíj mértéke 70 pengő, melyet havi részletekben előre kellett befizetni. Tandíjmentességet nem tudtak adni senkinek, mindössze egyetlen tanuló kapott rajz alól felmentést, orvosi bizonyítvány alapján. Összesen 36 diák iratkozott be, de közülük 2 már szeptemberben kimaradt, azaz az első évben 34 fő volt az iskola létszáma. A tanítás egy koedukált osztályban, a Királyi Főigazgatóság által jóváhagyott tanterv szerint zajlott. A tanulók osztályonkénti létszáma a jogszabályi előírás szerint nem haladhatta meg a negyven főt.

A tantestületet Bakos Erzsébet igazgatónő vezette, aki ezen felül számtan-mértan, német nyelv és leánytorna tantárgyakat is oktatott. Az osztályfőnöki teendőket Berzy András látta el, mellette a magyar nyelv, mezőgazdaság, rajz, fiútorna és fiúkézimunka órák tartásával. A földrajz, természetrajz és leánykézimunka tárgyakat Weisz Margit tanítónő, míg az éneket, karéneket Cserven György római katolikus kántortanító tanította. A hit- és erkölcstanképzést felekezetek szerinti megoszlásban végezték a hitoktatók: Baksay László alsódabasi református lelkész, Kován Murányi György (1906-1978) gyóni evangélikus lelkész és Krizsek János alsódabasi római katolikus plébános, esperes. Ugyancsak ezen a területen működött Éberth Zoltán (1901-1959) plébános is, aki évközben megvált a testülettől.

Az iskola segélyben nem részesült, így lehetőségeihez alkalmazkodva, tanulmányi kirándulást csak székhelye közelében tudott szervezni. A tantestület összesen 17 értekezletet tartott. Iskolai ünnepélyeken emlékeztek:

- október 6-án az aradi hősökre,
- október 22-én a finnugor testvériségre,
- március 15-én az 1848/49-es magyar forradalomra és szabadságharcra,
- május 6-án anyák napjára,
- május 28-án a magyar hősökre,
- június 4-én az igazságtalan trianoni döntésre. (Az értesítők közös jellemzője, hogy kezdő mottóként szerepeltetik a háromsoros „Magyar Hiszekegyet”, Papp-Váry Elemérné Sziklay Szeréna pályadíjnyertes nemzeti imáját.)

A tanévzáró ünnepélyre 1933. június 25-én került sor, melynek keretében évzáró istentiszteletet tartottak, majd a látványos tornavizsga következett szabadgyakorlatokkal, ügyességi számokkal, magyar táncsal. Példás magaviselete, szorgalma és jeles előre menetele alapján négy tanulót - Balog Erzsébet, Bondor György, Fabók László és Kecskés József személyében - könyvjutalmazásban részesítettek.

A következő, az 1933-1934-es tanév értesítője az egyike a hiányzó krónikáknak, így erről az évről tényszerűen mindössze annyit tudunk, hogy a szeptemberi beiskolázáskor indított új osztállyal együtt 65 főre emelkedett az iskola diákjainak létszáma, s igazgatóként továbbra is Bakos Erzsébet vezette az intézményt.

Az 1934-1935-ös tanév krónikája már Berzy Andrást jegyzi igazgatóként, ugyanis Bakos Erzsébet felmentését kérte. Az első osztály 25 fővel indult, s így az iskola tanulóinak létszáma 85 főre emelkedett. A harmadikosok (38 fő) osztályfőnöki teendőit Berzy Andrástól Bakos Erzsébet vette át, míg a másik két osztály osztályfőnöke Vértess Margit volt. Javuló anyagi háttérrel jelez, hogy 2 tanuló teljes tandíjmentességet kapott, míg 28-an fél tandíjkedvezményt kaptak. A hitoktatók körében Baksay László alsódabasi református lelkész feladatkörét Hadházy Mária tanítónő vette át, aki a református hittan mellett óraadóként leánytornát, kézimunkát és szépírást tanított. Az iskola orvosi ellenőrzését dr. Dinnyés Pál (1902-1979) járási tiszt főorvos és dr. Lakos János (1900-1976) községi orvos, míg a hivatalos

iskolalátogatást vitéz Kováts György szakfelügyelő végezte. A tornaórákat, foglalkozásokat terem nélkül, az iskola udvarán tartották. A tanév során három alkalommal szülői értekezletet hívtak össze, melyekre a nagy látogatottság volt a jellemző. Ifjúsági egyesületként önképzőkör működött. Az ünnepségek köre jelentősen tovább bővült:

- októberben takarékosági napot tartottak,
- december 4-én műsoros délutánt rendeztek,
- megemlékeztek a hazai ipar támogatásának szükségességéről,
- április 8-án II. Rákóczi Ferenc halálának 200. évfordulójáról,
- magyar könyvnapot tartottak június 2-án. (Az ünnepi könyvhéthez csatlakozó rendezvény gyökerei mindössze fél évtizeddel korábban, 1929-ben eredeznek, ugyanis Supka Géza kezdeményezésére az első ünnepi könyvhetet 1929. május 12. és május 20. között tartották meg.)

Az iskola gazdasági hátterének erősödését az is jelzi, hogy május 4-én budapesti kirándulást szerveztek, melyen 62 tanuló vett részt 3 tanár felügyelete mellett.

A tanév krónikáját értékes statisztikai adatok teszik teljessé. Ezekből megtudhatjuk, hogy a három osztály 85 tanulója közül 17-en (20 %) székhely szerinti, azaz alsódabasi illetőségűek, míg a járáson belüli környező településekről (Gyón, Felsődabas, Sári, Újhartyán, Besnyő, Göbolyjárás, Örkény) 68-an (80 %) választották az iskola képzését. A tanulók mindegyike magyar anyanyelvüként szerepel a kimutatásban. A legtöbben a római katolikus felekezethez tartoztak, a reformátusok száma 16, az evangélikusoké 15, míg az izraelitáké 5 fő volt. A családi háttér összetétele: kisbirtokos, kisbérelő 9, kisbirtokos, napszámos 7, gazdasági tisztviselő 4, kisiparos 21, iparsegéd 6, kiskereskedő 14, köztisztviselő 12, csendőr, katona, altiszt 5, nyugdíjas 4, egyéb 3 fő. A tanulók tanulmányi eredménye vegyes képet mutat: jeles rendű 7, jó rendű 36, elégséges 29, egy tárgyból elégtelen 11, két tárgyból elégtelen 2 fő, azaz jelentős számban kényszerültek javító vizsgát tenni.

Az értesítőn túl említést érdemel a Budapesti Hírlap 1934. novemberi cikke Alsódabasról, melyben néhány információ az iskoláról is található: Alsódabas „adja a polgári iskolát is az egész környéknek. Ezt az iskolát, amelynek közel száz fiú- és leánytanulója van, meglehetősen küzdelmek között tartja fenn Bakos Erzsébet tanárnő, s már három osztályig kiépítette. A község nem tud segíteni rajta, pedig megérdemelné a bérlakásban küzdő iskola a felsőbb támogatást. Alsódabasnak a polgári iskolán kívül a szőlőtelepen állami elemi iskolája van, a régi református templom mellett áll a református elemi iskola és külön katolikus elemi iskola is neveli az ifjúságot.”

Az 1935-1936-os tanévvel az iskola a negyedik évét kezdte el, változatlanul Berzy András igazgató úr vezetésével. A 26 fős első osztállyal teljessé vált, (10 évközi lemorzsolódással) 99 főre alakult az iskola létszáma. Szinte hitvallásnak értelmezhető az összegző értesítő néhány bevezető mondata: „Négy év elegendő volt ahhoz, hogy megmutassa iskolánk szükségességét és életképességét. Az alsódabasi polgári iskolára – itt a járás középpontjában – szüksége van a művelődni vágyó magyar ifjúságnak s szüksége van a kultúrát kedvelő társas közösségnek. Nem önző egyéni érdekeket, hanem egy vidék kultúráját, a magyar nép nevelését és művelődését akartuk és fogjuk szolgálni a jövőben is. Tudatában vagyunk annak, hogy a ma pedagógusának vállalnia kell a majdnem lehetetlen szerepet: fogékony lélekkel, megnyitott szívvel meg kell hallgatnia a kor, és a kor gyermekeinek életéből fakadó kiáltást: világító szóért, irányításért, élettanításért, de ugyanakkor végeznie kell a kötelességét a mai iskolakeretben, megvalósítani benne az öntevékenység és életközelség elvének maximumát.”

A 23 oldalas összefoglalóban kulcsszerepe van a táblázatoknak, melyek gyakorlatilag átfogó képet adnak az iskola életéről. A tanári kar fontos változása, hogy szegedi tanulmányai végeztével, az induló első osztály osztályfőnökeként ebben az évben kezdte meg tanári pályáját Gergely Gergely (1910-1983) későbbi neves irodalomtörténész. Ugyancsak pályakezdőként kapott státuszt Grósz Teréz tanárnő. A hitoktatók köre Feldmann Mór

izraelita kántorral bővült, a római katolikus tanulók oktatását az első félévben Vénusz József segédlelkész végezte. Tandíjkedvezményben csak a jó és jeles előmenetelű tanulók részesülhettek, a feltételeknek összesen 24 tanuló felelt meg.

Az iskola ifjúsági egyesületei között segítőegyesület is alakult és működött a szegény sorsú tanulók tankönyvvel való ellátása céljával, mely 15 diákot részesített tankönyvsegélyben. Szeptemberben önképzőkör alakult, mely átlagosan kéthetente tartotta gyűléseit. A tanulók szavalatokkal, felolvasásokkal, szabadelőadásokkal szerepeltek. A kör legaktívabb tagjai és a vezetőség a negyedik évfolyam hallgatóságából kerültek ki. Öt növendék részt vett az országos polgári iskolai fogalmazási postaversenyen. Bernhardt Darinka, Kecskés József, Balogh Sára, Bondor György és Tóth Rozália szép dolgozatait dicsérő okirattal és Rákóczi emlékéremmel tüntették ki.

A földrajzi kör hazánk alaposabb megismerése céljával, Vértes Margit tanárnő vezetésével alakult. A voltaképpen elméleti földrajzi kirándulások leggyakoribb célpontjai a Trianon után elszakított vidékek, tájak, városok voltak.

A tanulmányi kirándulások terén sor került néhány órás szaktárgyi ismeretszerző kirándulásokra és egész napos utakra is. Május 8-án budapesti kirándulást iktatott a tantervbe az iskola a főváros nevezetességeinek és az Árumintavásár megtekintésére. (A Budapesti Nemzetközi Vásár 1925 előtt a Budapesti Árumintavásár nevet viselte, s ezt az elnevezést idézi az értesítő szerzője.)

A tanév végén jutalomban részesült tanulók: Kálvin Gizella, Kollár Mária, Mihala Rózsa, Szabóka Erzsébet az első osztályból; Gondos Imre, Kóczán Ferenc, Lomen Karolin, Szaller László a második osztályból; Katona Nándor, Kecskeméti Klára a harmadik osztályból; Bernhardt Darinka, Balogh Sára, Balogh Erzsébet, Bondor György, Fabók László, Feith Andor, Kecskés József a végzős, azaz a negyedik osztályból.

Az 1936-1937-es tanévben az igazgatói beosztásban váltás történt: az Egerbe távozó Berzy András helyére Vértes Margit tanárnő került. A tanári korból Grósz Teréz és Gergely Gergely távozott még, helyükre Halácsy Endre (magyar-történelem), dr. Őrsi András (magyar – latin – német), Palásti Béla (földrajz – történelem) és Kocsis Lajos (óraadó) tanárok érkeztek. A folytonosságot Bakos Erzsébet tanárnő és Krizsek János, Baksay László, Murányi György és Feldmann Mór hitoktatók képviselték.

Az új oktatók osztályfőnöki feladatát is ellátták: dr. Őrsi András a 23 fős I. osztályt, Palásti Béla az ugyancsak 23 fős II. osztályt, Halácsy Endre a 25 fős III. osztályt, míg Bakos Erzsébet a mindössze 14 fős IV. osztályt vezette. Az iskola összlétszáma így az akkor még csak három osztályos 1934-1935. évi szintre, azaz 85 főre csökkent. Mivel az intézmény működési hátterét a tandíjbevételek biztosították, ezért a létszámbővítés céljával tanulótorborzó hirdetést adtak fel: „Alsódabasi államilag engedélyezett nyilvános magán polgári fiú- és leányiskola. Gyenge szervezetű tanulók részére kitűnő levegő, olcsó ellátás.”

Az önképzőkör a költő-óriás Petőfi Sándor nevét vette fel, s változatlanul kéthetente tartotta foglalkozásait felolvasásokkal, szavalatokkal, bírálatokkal. Nyilvános előadást az úri kaszinóban tartottak, és a kör tagjai rendszeresen szerepeltek a községi ünnepélyeken is. Bakos Erzsébet és Palásti Béla irányításával sport-szakosztály alakult. Ugyancsak új kezdeményezésként a tanulók rajzaiból és kézimunkáiból kiállítást rendeztek.

Az iskola felszereléseinek értéke 3103 pengőre nőtt, a segélykönyvtár az I. és II. osztályos rászoruló tanulók számára használatra átadott tankönyveket biztosított.

Az oktatott, osztályozott tantárgyak listája: magaviselet, hit és erkölcsstan, magyar nyelv, német nyelv, történelem, földrajz, számtan-mértan, növény- és állattan, ásvány- és vegytan, természettan, élet- és egészségtan, mezőgazdaságtan, közigazdaságtan, háztartástan, ének, rajz, kézimunka, testgyakorlás, írásbeli dolgozatok külalakja.

Az 1937-1938. tanév értesítőjének tanúsága szerint a tanulótorborzási akció végül korlátozott hozadékkal zárult, ugyanis a diákok összlétszáma mindössze négy fővel gyarapodott az előző

tanévhez képest. Az intézményt továbbra is Vértes Margit igazgatónő vezette. A tanári karban dr. Őrsi Andrást és Halácsy Endrét Kuti Albert és Tyukodi Császár Imre váltotta. A 26 fős I. osztályt Palásti Béla, a 21 fős II. osztályt Kuti Albert, a 17 fős III. osztályt Bakos Erzsébet, a 25 fős IV. osztályt Tyukodi Császár Imre irányította osztályfőnökként. A beiratkozáskor 1 pengő 20 fillér filmdíjjal bővült a megfizetendő díjak köre. Újdonságként gyorsírási tanfolyam is indult. Az évközi megemlékezések körében, 1937. december 10-én kiemelt hangsúlyt kapott a magyar hősiességet jelképező limanovai csata.

Az iskola felszereléseinek értéke 3198 pengőre emelkedett, a tankönyv segélyezés célját mintegy 100 kötet szolgálta.

A tanévet Sallay Gizella II. osztályos tanuló halála árnyékolta be.

Az ismét Vértes Margit igazgatónő irányításával zajló 1938-1939-es tanévben nagy változások történtek a tanári karban. Hat év után távozott az intézmény alapításában is meghatározó szerepet játszó Bakos Erzsébet tanárnő, de Palásti Béla, Kuti Albert, Tyukodi Császár Imre és Kocsis Lajos tanárok is máshol folytatták pályájukat. Helyükre Stefán Anna (számтан, fizika, torna, német), dr. Kósa János (magyar, német, történelem, földrajz), Lukács József (mezőgazdaság, rajz, kézimunka, ének) és Dömötör Gábor (történelem, torna, közgazdaságtan) érkezett. A hitoktatók körében viszont nem történt változás (Krizsek János, Baksay László, Murányi György, Feldmann Mór). A 32 fős I. osztályt Vértes Margit, a 21 fős II. osztályt dr. Kósa János, a 19 fős III. osztályt Stefán Anna, míg a 13 fős végzős IV. osztályt Lukács József vezette osztályfőnökként. Az iskola tanulói létszáma így a két évvel korábbi tanévhez hasonlóan 85 fő lett.

Említést érdemel, hogy 1938. októberében az iskola részt vett a Felvidék megsegítésére indított természetbeni adománygyűjtésben.

Az iskola történetében először, 1939. május 5 és 7 között, három napos kirándulást szerveztek 25 tanuló részére Miskolc – Görömbölytapolca – Lillafüred – Eger úti céllal. A csoport a túra éjszakáit az Avas diákszállón töltötte.

Az 1939-1940-es tanévben Verénd József igazgató vezette az intézményt. Ő maga is újonnan érkezett, ahogyan a tanári karban is – a hitoktatói kör kivételével, mely nem változott – mindössze az előző évben érkezett Lukács József képviselte a folytonosságot. A 24 fős I. osztályt az igazgató úr, a 30 fős II. osztályt az újonnan érkezett Bajtay Mária tanárnő, a 17 fős III. osztályt a szintén újonnan érkező Mohai Margit tanárnő, míg a 16 fős IV. osztályt Lukács József vezette osztályfőnökként. Az iskola diákjainak létszáma az előző évhez képest kétfős növekedéssel 87 főre alakult. Ez ugyan 12 fővel elmaradt az 1935-1936. évi tanév 99 fős létszámától, de mint arról az évközi álláshirdetések tanúskodnak, a legnagyobb gondot nem ez, hanem az oktatói létszám fenntartása okozta. A háttérben, mint oly sokszor Magyarország történetében, a pedagógusok általános anyagi megbecsülésének hiányosságai húzódnak meg. Az intézmény 1940. decemberi álláshirdetéseire felfigyelt a Népszava anonim újságírója, mert, mint kiderül, azok tartalma más iskolák gondjaival is a hasonlóságot meghaladó, mondhatni tökéletes egyezőséget mutattak: „Illetékesek és nem illetékesek állandóan hangoztatják, hogy a tanítóság és a tanárság egyik legfontosabb és legértékesebb rétege egy nemzet életének. Valóban óriási felelősség nyugszik a vállukon. Sajnos, a pedagógusok munkájának értékét inkább csak elméletben ismerik el, mint gyakorlatban. Ha végignézzük a hivatalos lapok és közlönyök rovatait, ahol üresedésben lévő tanári és tanítói állásokat hirdetnek, meg kell döbbernünk a tanárok és tanítók fizetésének – még viszonylagos értelemben is – alacsony voltán. Például Devecser magánpolgári iskolája pályázatot hirdet egy mennyiségtan-természettani állásra. Pályázhatnak okleveles polgári és középiskolai tanárok. Fizetés havi 120 pengő. Tata községi polgári leányiskolájának iskolaszéke pályázatot hirdet magyar – német - történelem szakos segédydíjas tanári állásra. Fizetés: havi 128 pengő 50 fillér. Alsódabas polgári iskolája német-magyar, vagy magyar-történelem szakos tanárt

keres. Fizetés 120 pengő. Ez a pár kiragadott adat is kellőképpen érzékelteti azt a tényt, hogy tanítóság és a tanárság az intelligencia proletariátusa.”

A rövid kommentár napjainkban csak annyiban szorul kiegészítésre, hogy a hirdetésekben ajánlott 120 pengővel szemben akkoriban a havi 200 pengős fizetés számított jónak, méltányosnak. Tanúsítja ezt a ma is jól ismert és gyakorta idézett sláger: „Havi 200 pengő fixszel, ma egy ember könnyen viccel.”

Az iskola anyagi helyzete ezúttal egy fővárosi kirándulásra adott lehetőséget 1940. május 3-án, a Budapesti Nemzetközi Vásárra.

Az utolsó, 1940-1941-es tanévről az iskolai értesítő híjával nagyon kevés adat maradt fenn, jószerevével szinte csak a különböző lapokban megjelent hirdetésekre támaszkodhatunk. Az igazgatói beosztást Mohai Margit tanárnő látta el. Az oktatói kar fenntartására tett küzdelmet főként a Hivatalos Közlöny álláshirdetéseit tükrözik, melyekben havi fizetesként továbbra is 120 pengő szerepel. Néhány kiragadott példa: 1941. január 15-én történelem-földrajz szakos középiskolai nőtanárt kerestek, aki kézimunka oktatást is vállal, míg két héttel később, február 1-jén magyar-történelem vagy történelem-földrajz, vagy természetrajz-földrajz szakos polgári vagy középiskolai nőtanár jelentkezését várták.

Már az iskola megszűnése felé vezető lépésként értékelhető a március 15-i hirdetés: „Négyülékes iskolai padok eladók.”, bár ezt még áprilisban tanári álláshirdetés követte.

A vallás- és közoktatási miniszter 93.718/1941. számon adta meg az iskola I-IV. osztálya részére az 1940/41. iskolai évre a nyilvánossági jogot.

A hirdetések sora 1941 júniusában szakadt meg. Az utolsó hirdetésben ismét az iskolai padok értékesítése szerepelt, de már a kétülékes padokra is kiterjedően.

A tanév végén bezárt az iskola. Az indulásának megszervezésében szerepet vállaló Krizsek János plébános a győni karmelita apácáknál elérte, hogy a zárdában magántanulóként fogadták a bejáró növendékeket. Oktatásukhoz egy állami tanárnőt fogadtak fel, az általa felkészített tanulók pedig minden évben az ócsai polgárban tehettek vizsgát.

Az alsódabasi polgári iskola történetét, kilencéves működését nemcsak az oktatás témakörében érdemes számon tartanunk. Hozzá tartozik az 1929-1933 közötti nagy gazdasági világválság régiós történetéhez is, jó példa a magánkezdeményezésre, az összefogásra, az első női vezetők kiválasztására és működésükre. Tanárai és tanulói pályájának további tanulmányozása újabb értékes összefüggések, adatok forrásául szolgálhat.

Összességében az Alsódabasi Nyilvánosjogú Magánpolgári Fiú- és Leányiskola története fontos fejezete településünk népoktatásának, következőképpen jelentős gyarapítója értéktárunk kulturális örökség kategóriájának is.

Bibliográfia

Statisztikai Évkönyv – 1932. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Könyvnyomdája, Budapest, 1933. p. 113.

Hivatalos Közlöny: Iskolai nyilvánossági jog megadása. 1933. június 1. p. 107.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1932/33. iskolai évre.) 1933. szeptember 15. p. 34.

Bakos Erzsébet (közli): Az Alsódabasi Nyilvánosjogú Magánpolgári Fiú- és Leányiskola értesítője az ... tanévről. OSZK jelzete: P 41.250. 1 (1932/1933)-8 (1939/1940).

Hivatalos Közlöny: Közlemények - Nyilvánossági jog megadása (1933/34). 1934. június 15. pp. 152-153.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1933/34. iskolai évre.) 1934. szeptember 15. pp. 32-33.

Losonczy Zoltán: A régi urak faluja, ahol olaszok, osztrákok, svédek nyaraltak az idén. Budapesti Hírlap 1934. november 4. p. 4.

Hivatalos Közlöny: Közlemények - Nyilvánossági jog megadása (1934/35). 1935. június 15. p. 191.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1934/35. iskolai évre.) 1935. szeptember 15. p. 43.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1935/36. iskolai évre.) 1936. június 15. p. 592.

Berzy András (szerk.): Az alsódabasi magán koedukációs polgári fiú és leányiskola értesítője az 1935-36. iskolai évről. Hungária Antiquarium tankönyv és zenemű kereskedés, Szeged, 1936. 23 p.

Eger: Áthelyezések az egri m. kir. áll. polgári fiúiskolánál. (Berzy András) 1936. november 15. p. 3.

Pesti Napló. Hirdetések – oktatás. 1936. december 20. p. 46.

Hivatalos Közlöny: Közlemények - Nyilvánossági jog. (1936/37). 1937. július 1. p. 156.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1936/37. iskolai évre.) 1937. szeptember 15. p. 65.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1937/38. iskolai évre.) 1938. június 15. p. 647.

Somogyi Ujság: Áthelyezés (Bakos Erzsébet - Marcali). 1938. október 1. p. 3.

Pesti Napló: A Felvidékért! Zászlót, pénzt és élelmiszert gyűjtenek a Felvidék magyarságának. 1938. október 12. p. 10.

Nemzeti Ujság: A Felvidékért! A Fehérház Bajtársi Egyesület Gyűjtése. 1938. október 14. p. 5.

Csatár István, Dr. Hovhannesian Eghia, Oláh György (szerk.): Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogu város adattára (1939): Alsódabasi nyilván. jogú m. polg. iskola. Csatár István, Budapest, 1939. p. 5.

Hivatalos Közlöny: Közlemény - Nyilvánossági jog (1938/39). 1939. június 1. p. 197.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1938/39. iskolai évre.) 1939. szeptember 1. p. 18.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – álláshirdetés. 1939. december 1. p. 454.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – álláshirdetés. 1940. április 15. p. 152.

Hivatalos Közlöny: Közlemény - Nyilvánossági jog (1939/40). 1940. június 15. p. 246.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1939/40. iskolai évre.) 1940. július 1. pp. 347-348.

Népszava: Illetékesek és nem illetékesek... 1940. december 21. p. 6.

Magyarország tiszti cím- és névtára, 1941. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1941. p. 466.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – álláshirdetés. 1941. január 15. p. 46.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – álláshirdetés. 1941. február 1. p. 70.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – iskolai padok értékesítési hirdetése. 1941. március 15. p. 145.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – álláshirdetés. 1941. április 15. p. 203.

Hivatalos Közlöny: Nyilvánossági jog. 1941. május 15. p. 301.

Hivatalos Közlöny: Nem hivatalos rész – iskolai padok értékesítési hirdetése. 1941. június 1. p. 349.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny: Nyilvánossági jog. (1940-1941. iskolai évre.) 1941. július 1. p. 451.

Dr. Petri Edit – dr. Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. I-II. Dabas Nagyközségi Tanács, Dabas, 1975. p. 232, 318.

Szecskó Károly: Az egri II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégium igazgatója volt – Emlékezés Berzy Andrássra [portréfotó melléklettel]. Hevesi Szemle 1987/1. pp. 66-68.

Kenyeres Ágnes (főszerk.): Magyar Életrajzi Lexikon 1978-1991. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994. p. 306. (Gergely Gergely)

Gráberné Bősze Klára - Léces Károly (szerk.): A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiája 1850/51 - 1948/49. 1. kötet (Abaújszántó-Csurgó). A magyar neveléstörténet forrásai VIII. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 1996. pp. 30-31.

Czagányi László (szerk.): Ezer dabasi pillanat. Pressman Nyomdaipari Bt., Dabas, 2010. p. 167 (tablókép), 170.

Valentyik Ferenc: Alsódabas polgári iskolájáról. Kézirat, 2020. 7 p.

<https://magyarnemzetinevter.hu/szemelyi-nevter/?id=690203&date=2024-11-13> (Berzy A.)

<https://www.tudosportal.hu/egy.php?id=8488> (Gergely Gergely irodalomtörténész)

<https://www.nevpont.hu/palyakep/gergely-gergely-0e230>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Gergely_Gergely

Összeállította: Valentyik Ferenc